YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

16 päivänä maaliskuuta 2006 *

Asiassa C-234/04,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Landesgericht Innsbruck (Itävalta) on esittänyt 26.5.2004 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 3.6.2004, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Rosmarie Kapferer

vastaan

Schlank & Schick GmbH,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann sekä tuomarit N. Colneric (esittelevä tuomari), K. Lenaerts, E. Juhász ja M. Ilešič,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

julkisasiamies: A. Tizzano,
kirjaaja: hallintovirkamies B. Fülöp,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 8.9.2005 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Schlank & Schick GmbH, edustajinaan Rechtsanwalt M. Alexander ja Rechtsanwalt M. Dreschers,

– Itävallan tasavalta, asiamiehinään H. Dossi ja S. Pfanner,

– Tšekin tasavalta, asiamiehenään T. Boček,

– Saksan liittotasavalta, asiamiehinään A. Tiemann ja A. Günther,

– Ranskan tasavalta, asiamiehinään A. Bodard-Hermant sekä R. Abraham, G. de Bergues ja J.-C. Niollet,

– Kyproksen tasavalta, asiamiehenään M. Chatzigeorgiou,

– Alankomaiden kuningaskunta, asiamiehenään C. A. H. M. ten Dam,

– Suomen tasavalta, asiamiehenään T. Pynnä,

– Ruotsin kuningaskunta, asiamiehenään A. Falk,

– Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta, asiamiehenään E. O'Neill, avustajanaan D. Lloyd-Jones, QC,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään A.-M. Rouchaud ja W. Bogensberger,

kuultuaan julkisasiamiehen 10.11.2005 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) 10 ja 15 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Kapferer, Itävallan kansalainen, jonka kotipaikka on Hall in Tirolissa (Itävalta), ja Saksan oikeuden mukaan perustettu postimyyntiyhtiö Schlank & Schick GmbH (jäljempänä Schlank & Schick), jonka kotipaikka on Saksassa, ja joka koskee kannetta viimeksi mainitun velvoittamiseksi luovuttamaan ensin mainitulle voitto, koska lähetyksessä, joka oli osoitettu Kapfererille henkilökohtaisesti, mainittu yhtiö oli antanut Kapfererille sellaisen vaikutelman, että hän oli tämän voiton saanut.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

3 Asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Kun asia koskee henkilön, jäljempänä 'kuluttaja', sellaista tarkoitusta varten tekemää sopimusta, jota ei voida pitää hänen ammattiinsa tai elinkeinotoimintaansa liittyvänä, tuomioistuimen toimivalta määräytyy tämän jakson säännösten mukaisesti, jollei 4 artiklan ja 5 artiklan 5 kohdan säännöksistä muuta johdu,

– –

c) kaikissa muissa tapauksissa, jos sopimus on tehty henkilön kanssa, joka harjoittaa kaupallista tai elinkeinotoimintaa siinä jäsenvaltiossa, missä kuluttajan kotipaikka on, tai joka millä keinoin tahansa suuntaa tällaista toimintaa kyseiseen jäsenvaltioon tai useisiin valtioihin kyseinen jäsenvaltio mukaan lukien, ja sopimus kuuluu kyseisen toiminnan piiriin."

4 Mainitun asetuksen 16 artiklan 1 kohdan mukaisesti "kuluttaja voi nostaa kanteen toista sopimuspuolta vastaan joko sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä tämän kotipaikka on, tai sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kuluttajan kotipaikka on".

5 Asetuksen N:o 44/2001 24 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Sen toimivallan lisäksi, joka jäsenvaltion tuomioistuimella on tämän asetuksen muiden säännösten nojalla, tuomioistuin on toimivaltainen, jos vastaaja vastaa kyseisessä tuomioistuimessa. Tätä säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, jos vastaaja on vastannut kiistääkseen toimivallan tai jos toinen tuomioistuin 22 artiklan mukaan on yksinomaisesti toimivaltainen."

Kansallinen lainsäädäntö

6 Itävallan kuluttajansuojalain (Konsumentenschutzgesetz), sellaisena kuin se on muutettuna 1.10.1999 voimaan tulleella lailla (BGBl. I, 185/1999; jäljempänä KSchG), 5 j §:ssä säädetään seuraavaa:

"Yritykset, jotka lähettävät tietylle kuluttajalle voittolupauksia tai vastaavia ilmoituksia, joiden muotoilun perusteella kuluttaja saa vaikutelman, että hän on voittanut tietyn palkinnon, ovat velvollisia suorittamaan palkinnon kuluttajalle; tällainen vaatimus voidaan esittää myös oikeudessa."

7 Itävallan siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung, jäljempänä ZPO) 530 §:ssä, joka koskee ylimääräistä muutoksenhakua, säädetään seuraavaa:

"(1) Asia, jonka käsittely on päättynyt asiassa annettuun tuomioon, voidaan ottaa asianosaisen pyynnöstä uudelleen käsiteltäväksi,

– –

5. kun rikostuomioistuimen antama ratkaisu, johon kyseinen ratkaisu on perustunut, on kumottu toisella lainvoimaisella tuomiolla

6. kun asianosainen saa tietoonsa aiemman jo lainvoimaisen ratkaisun tai voi käyttää sitä hyväkseen, kun tämä ratkaisu koskee samaa vaatimusta tai samaa oikeussuhdetta ja voi johtaa oikeuksien muotoamiseen ylimääräisen muutoksenhaun asianosaisten välillä

7. kun asianosainen saa tietoonsa uusia tosiseikkoja tai löytää tai saa mahdollisuuden käyttää todisteita, joiden esittäminen ja käyttäminen asian käsittelyn aiemmissa vaiheissa olisi johtanut hänen kannaltaan edullisempaan ratkaisuun.

(2) Tämän pykälän 1 momentin 7 kohdassa esitettyjen seikkojen nojalla ylimääräinen muutoksenhaku on mahdollinen vain, jos asianosainen oli ilman omaa syytään estynyt esittämästä uusia tosiseikkoja tai todisteita ennen sen suullisen käsittelyn päättymistä, jonka jälkeen asiaa ensimmäisenä oikeusasteena käsitelleen tuomioistuimen ratkaisu annettiin."

8 Tämän lain 534 §:ssä säädetään vielä seuraavaa:

"(1) Kanne on nostettava 4 viikon määräajan kuluessa.

(2) Tämä määräaika on laskettava:

– –

4. 530 §:n 1 momentin 7 kohdan tapauksessa siitä päivästä, jona asianosainen saattoi esittää tuomioistuimelle tietoonsa tulleet tosiseikat ja todisteet.

(3) Kannetta – – ei voida enää nostaa sen jälkeen, kun ratkaisun lainvoimaiseksi tulosta on kulunut 10 vuotta."

Pääasia

9 Kapferer sai kuluttajan asemassa Schlank & Schickiltä useaan otteeseen voittolupauksia sisältäviä mainoksia. Noin kaksi viikkoa sen jälkeen, kun Kapferer sai hänelle henkilökohtaisesti osoitetun uuden kirjeen, jonka mukaan häntä odotti 53 750 Itävallan šillingin (ATS) eli 3 906,16 euron suuruinen käteisvoitto, Kapferer sai kirjekuoren, joka sisälsi muun muassa tilauslomakkeen, kyseistä käteisvoittoa

koskevaan viimeiseen ilmoitukseen liittyvän kirjeen ja tiliotteen. Viimeisen ilmoituksen kääntöpuolella olevien osallistumis- ja jakamisehtojen mukaan osallistuminen voittojen jakamiseen edellytti sitoumuksetonta koetilausta.

10 Kapferer palautti kyseisen tilauslomakkeen Schlank & Schickille sen jälkeen, kun hän oli liimannut siihen voittoon oikeuttavan merkin ja kirjoittanut allekirjoituksensa mainitun tilauslomakkeen kääntöpuolelle maininnan "olen tutustunut osallistumisehtoihin" alapuolelle, mutta lukematta osallistumis- ja jakamisehtoja. On ollut mahdotonta määrittää, tekikö Kapferer tässä yhteydessä myös tilauksen.

11 Koska Kapferer ei saanut palkintoa, jonka hän katsoi voittaneensa, hän vaati tämän palkinnon jakamista KSchG:n 5 j §:n perusteella ja pyysi Bezirksgericht Hall in Tirolissa, että Schlank & Schick velvoitettaisiin maksamaan hänelle 3 906,16 euroa lisättynä 5 prosentin korolla, joka lasketaan 27.5.2000 alkaen.

12 Schlank & Schick esitti oikeudenkäyntiväitteen, jonka mukaan tuomioistuin, jossa kanne oli nostettu, ei ollut toimivaltainen. Se vetosi siihen, että asetuksen N:o 44/2001 15 ja 16 artiklan säännöksiä ei voida soveltaa, koska niissä edellytetään vastikkeellisen sopimuksen olemassaoloa. Osallistuminen myynninedistämiskilpailuun edellytti tilauksen tekemistä, jota Kapferer ei ollut tehnyt. KSchG:n 5 j §:n mukainen oikeus ei ole luonteeltaan sopimusoikeudellinen.

13 Bezirksgericht hylkäsi oikeudenkäyntiväitteen ja katsoi olevansa asetuksen N:o 44/2001 15 ja 16 artiklan perusteella toimivaltainen sillä perusteella, että sen mukaan oikeusriidan asianosaisten välillä on sopimussuhde. Asiakysymyksen osalta se hylkäsi Kapfererin vaatimukset kokonaisuudessaan.

14 Kapferer valitti tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen. Schlank & Schick puolestaan katsoi, ettei Bezirksgerichtin toimivaltaa koskeva ratkaisu ollut sille vastainen, koska se oli kuitenkin voittanut asiakysymyksen osalta. Tästä syystä se ei ollut valittanut toimivaltaa koskevasta ratkaisusta.

15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa kuitenkin, että Schlank & Schick olisi voinut valittaa toimivaltaa koskevasta ratkaisusta, jolla tämän oikeudenkäyntiväite hylättiin, koska jo pelkästään tämä ratkaisu voi olla sille vastainen.

Ennakkoratkaisukysymykset

16 Landesgericht Innsbruckilla on epäilyjä Bezirksgerichtin kansainvälisestä toimivallasta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa asiassa C-96/00, Gabriel, 11.7.2002 annettuun tuomioon (Kok. 2002, s. I-6367) ja pohtii, onko harhaanjohtavalla voittolupauksella, jolla pyritään sopimuksen aikaansaamiseen ja siis valmistellaan kyseisen sopimuksen tekemistä, niin läheinen liittymä tavoitteena olevaan kuluttajasopimuksen tekemiseen, että se antaa tuomioistuimelle toimivallan kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa.

17 Koska Schlank & Schick ei kuitenkaan ole valittanut toimivallan puuttumista koskevan oikeudenkäyntiväitteen hylkäämisestä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, onko se kaikesta huolimatta EY 10 artiklan nojalla velvollinen tutkimaan uudelleen ja kumoamaan lainvoimaisen ratkaisun, joka on kansainvälistä toimivaltaa koskevan kysymyksen osalta lainvoimainen, jos se osoittautuu yhteisön oikeuden vastaiseksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tarkastelee tällaisen velvollisuuden olemassaoloa pohtimalla erityisesti mahdollisuutta soveltaa niitä periaatteita, jotka on tuotu esiin asiassa C-453/00, Kühne & Heitz, 13.1.2004 annetussa tuomiossa (Kok. 2004, s. I-837) ja jotka koskevat hallintoelimelle asetettua velvollisuutta tutkia lopullinen hallintopäätös uudelleen, jos se on yhteisön oikeuden, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on sitä sillä välin tulkinnut, vastainen.

18 Näin ollen Landesgericht Innsbruck päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Toimivaltaa koskeva alioikeuden ratkaisu:

a) Onko EY 10 artiklassa vahvistettua yhteistyön periaatetta tulkittava siten, että myös kansallisella tuomioistuimella on asiassa Kühne & Heitz annetussa tuomiossa esitettyjen edellytysten mukaisesti velvollisuus tutkia uudelleen ja kumota lainvoimainen tuomioistuimen ratkaisu, jos ilmenee, että ratkaisu on yhteisön oikeuden vastainen? Liittyykö tuomioistuinten ratkaisujen uudelleen tutkimiseen ja purkamiseen mahdollisesti muita edellytyksiä kuin hallintopäätösten uudelleen tutkimiseen ja purkamiseen?

b) Jos ensimmäisen kysymyksen a kohtaan vastataan myöntävästi:

Onko ZPO:n 534 §:ssä yhteisön oikeuden vastaisen tuomioistuimen ratkaisun purkamiselle asetettu määräaika yhteensoveltuva yhteisön oikeuden täyden tehokkuuden periaatteen kanssa?

c) Samoin jos ensimmäisen kysymyksen a kohtaan vastataan myöntävästi:

Merkitseekö kansallisen (tai alueellisen) toimivallan puuttuminen, jota ei ole korjattu asetuksen N:o 44/2001 24 artiklan mukaisesti, sellaista yhteisön oikeuden vastaisuutta, jonka perusteella tuomioistuimen ratkaisun lainvoimaisuuteen voidaan edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti puuttua?

d) Jos ensimmäisen kysymyksen c kohtaan vastataan myöntävästi:

Onko muutoksenhakutuomioistuimen tutkittava uudelleen kansainvälistä (tai alueellista) toimivaltaa koskeva kysymys asetuksen N:o 44/2001 mukaisesti, jos toimivaltaa koskeva alioikeuden päätös on jo tullut lainvoimaiseksi mutta pääasiaa koskeva ratkaisu ei? Mikäli edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko tämä tutkinta tehtävä viran puolesta vai ainoastaan asianosaisen pyynnöstä?

2) Asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukainen toimivalta kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa:

a) Onko harhaanjohtavalla voittolupauksella, jolla pyritään sopimuksen aikaansaamiseen ja siis valmistellaan sopimuksen tekemistä, niin läheinen liittymä tavoitteena olevaan kuluttajasopimuksen tekemiseen, että lupaukseen perustuvia vaatimuksia voidaan esittää asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetussa kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa toimivaltaisessa tuomioistuimessa?

b) Jos toisen kysymyksen a kohtaan vastataan kieltävästi:

Voidaanko kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa toimivaltaisessa tuomioistuimessa esittää sopimuksen tekemistä edeltävään velvoitesuhteeseen perustuvia vaatimuksia, ja onko harhaanjohtavalla voittolupauksella, jolla valmistellaan sopimuksen tekemistä, niin läheinen liittymä sen perusteella syntyneeseen sopimuksen tekemistä edeltävään velvoitesuhteeseen, että kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa toimivaltaisessa tuomioistuimessa voidaan esittää myös tätä koskevia vaatimuksia?

c) Voidaanko asia saattaa kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa toimivaltaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi ainoastaan siinä tapauksessa, että yrityksen myynninedistämiskilpailuun osallistumiselle asettamat edellytykset täyttyvät, vaikka näillä edellytyksillä ei ole mitään merkitystä KSchG:n 5 j §:ään perustuvan aineellisen oikeuden kannalta?

d) Jos toisen kysymyksen a ja b kohtaan vastataan kieltävästi:

Voidaanko kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa toimivaltaisessa tuomioistuimessa esittää erityinen, laissa säännelty sopimusperusteinen sui generis -suoritusvaade tai fiktiivinen näennäiseen sopimukseen perustuva sui generis -suoritusvaade, joka perustuu yrityksen voittolupaukseen ja kuluttajan voittoa koskevaan vaatimukseen?"

Ensimmäisen kysymyksen a kohta

19 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy ensimmäisen kysymyksen a kohdassa, velvoittaako ja tarvittaessa missä olosuhteissa EY 10 artiklassa vahvistettu yhteistyön periaate kansallisen tuomioistuimen tutkimaan lainvoimaisen tuomioistuimen ratkaisun uudelleen ja kumoamaan sen, jos ilmenee, että se on yhteisön oikeuden vastainen.

20 Tältä osin on syytä muistuttaa lainvoimaa koskevan periaatteen tärkeydestä sekä yhteisön oikeusjärjestyksessä että kansallisissa oikeusjärjestyksissä. Itse asiassa sekä oikeusrauhan ja oikeussuhteiden vakauden että hyvän lainkäytön varmistamiseksi on tärkeää, että kaikkien käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen käytön tai näitä

oikeussuojakeinoja varten säädettyjen määräaikojen umpeenkulumisen jälkeen lopullisiksi tulleita tuomioistuinten päätöksiä ei voida enää saattaa kyseenalaisiksi (asia C-224/01, Köbler, tuomio 30.9.2003, Kok. 2003, s. I-10239, 38 kohta).

21 Näin ollen yhteisön oikeudessa ei edellytetä, että kansallisen tuomioistuimen olisi jätettävä soveltamatta kansallisia menettelysääntöjä, joiden perusteella ratkaisu on lainvoimainen, vaikka siten olisi mahdollista lopettaa yhteisön oikeuden loukkaus kyseisellä ratkaisulla (ks. vastaavasti asia C-126/97, Eco Swiss, tuomio 1.6.1999, Kok. 1999, s. I-3055, 46 ja 47 kohta).

22 Silloin kun jäsenvaltiot vahvistavat oikeussuojakeinoja, joilla on tarkoitus turvata yhteisön oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat yksityisten oikeudet, koskevat menettelysäännöt, nämä säännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne säännöt, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), ja niillä ei saa tehdä yhteisön oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi (tehokkuusperiaate) (ks. vastaavasti asia C-78/98, Preston ym., tuomio 16.5.2000, Kok. 2000, s. I-3201, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Pääasiassa ei kuitenkaan ole väitetty, että näitä jäsenvaltioiden menettelyä koskevan toimivallan rajoituksia ei olisi muutoksenhakumenettelyssä noudatettu.

23 On lisättävä, että edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz, johon ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa ensimmäisen kysymyksensä a kohdassa, ei kyseenalaisteta edellä esitettyä analyysiä. Itse asiassa jos kyseisessä tuomiossa asetetut periaatteet olisivat sovellettavissa sellaisessa yhteydessä – kuten nyt pääasiassa kyseessä olevassa asiassa – joka koskee lainvoimaista tuomioistuimen ratkaisua, on muistettava, että samassa tuomiossa asetetaan kyseessä olevalle elimelle EY 10 artiklan nojalla velvollisuus tutkia uudelleen lopullinen päätös, joka perustuu yhteisön oikeuden virheelliseen soveltamiseen muun muassa sillä edellytyksellä, että mainitulla elimellä on kansallisen lainsäädännön mukaan toimivalta muuttaa tätä päätöstä (ks. mainitussa asiassa annetun tuomion 26 ja 28 kohta). Käsillä olevassa tapauksessa riittää kuitenkin, kun todetaan, että ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että yllä mainittu edellytys ei täyty.

24 Edellä esitetty huomioon ottaen ensimmäisen kysymyksen a kohtaan on vastattava, että EY 10 artiklaan perustuva yhteistyön periaate ei edellytä, että kansallisen tuomioistuimen olisi jätettävä soveltamatta kansallisia menettelysääntöjä, jotta se voisi tutkia lainvoimaisen tuomioistuimen ratkaisun uudelleen ja kumota sen, jos ilmenee, että se on yhteisön oikeuden vastainen.

Muista kysymyksistä

25 Ottaen huomioon ensimmäisen kysymyksen a kohtaan annettu vastaus ja se seikka, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin antaa ymmärtää, että kansallisen oikeuden perusteella sillä ei ole mahdollisuutta ottaa uudelleen tutkittavaksi Bezirksgerichtin toimivaltaa koskevaa päätöstä, ei ole syytä vastata ensimmäisen kysymyksen b–d kohtaan eikä toisen kysymyksen a–d kohtaan.

Oikeudenkäyntikulut

26 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

EY 10 artiklaan perustuva yhteistyön periaate ei edellytä, että kansallisen tuomioistuimen olisi jätettävä soveltamatta kansallisia menettelysääntöjä, jotta se voisi tutkia lainvoimaisen tuomioistuimen ratkaisun uudelleen ja kumota sen, jos ilmenee, että se on yhteisön oikeuden vastainen.

Allekirjoitukset